

Rapportens hovedkonklusioner

Selvom Danmark er et rigt og veludviklet land, er det ikke alle i befolkningen, der har lige muligheder. Der findes stadig afgørende forskelle i de levevilkår, som danske familier og børn vokser op under, og samfundets goder er ikke altid ligeligt fordelt mellem indkomst- og uddannelsesgrupper eller på tværs af landsdele.

Stadig flere børn vokser op i fattigdom, mens antallet af rige danske familier stiger. Når middelklassen samtidig skrumper ind, fører det til øget polarisering i samfundet. De ulige muligheder handler imidlertid ikke kun om forskelle i indkomster og formuer. De findes ligeledes i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. Den sociale arv gør sig gældende, når forældres uddannelse er med til at afgøre børnenes uddannelse, og uligheden på arbejdsmarkedet kommer blandt andet til syne ved, at der er markante forskelle i befolkningens arbejdsmiljø og sundhedstilstand.

Fordeling & Levevilkår 2009 belyser en række af disse udviklingstendenser i det danske samfund gennem tre temaer: 'Indkomster & klasser', 'Uddannelse & social arv' og 'Arbejdsmiljø & sundhed'.

Rapportens første tema handler om indkomster og klasser i Danmark. Som en del heraf dokumenterer kapitel 1, at de ti procent rigeste danskere har haft en væsentlig højere stigning i indkomsterne i perioden 2001-2006, end de ti procent fattigste har. Det giver sig blandt andet udslag i, at uligheden målt ved Gini-koefficienten er steget i perioden.

Kapitel 2 ser nærmere på udviklingen i fattigdommen. I kapitlet slås det fast, at antallet af fattige i Danmark gennem flere år har været stigende, og at flere familier desværre hænger fast i fattigdom. I 2006 nåede antallet af fattige op på 270.000 personer, hvoraf omkring hver fjerde havde levet i fattigdom i mindst tre år i træk. Samtidig viser kapitlet, at 45-50.000 børn lever et liv i fattigdom, og at antallet af fattige indvandrere og efterkommere er steget markant siden 2001.

I kapitel 3 ses der nærmere på de rigeste familier i Danmark, der alene siden 2004 er vokset med omkring 20 procent. Disse familier er en gruppe på knap 200.000 personer, der alle har en indkomst efter skat på over 400.000 kr. Hovedparten af familierne består af voksne med lang videregående uddannelse i aldersgruppen 50-65 år uden hjemmeboende børn. Kapitlet dokumenterer endvidere, at langt de fleste rige familier bor nord for København, mens det i udkantkommunerne er mindre end 1 ud af 100 indbyggere, som er blandt de rigeste i Danmark.

Det sidste kapitel under temaet 'Indkomster & klasser i Danmark' handler om middelklassen. Her vises det, at mens antallet af rige og fattige stiger år for år i Danmark, så skrumper middelklassen ind. Alene siden 2001 er middelklassen faldet med omkring 100.000 personer. I kapitlet beskrives middelklassen nærmere ved at opdele den i tre grupper, der hver især består af omkring 30 procent af befolkningen.

Kigger man samlet på udviklingen i indkomster og klasser i Danmark er billedet, at det danske samfund fra 2001 og fremefter har oplevet en øget polarisering. Mens middelklassen er svundet ind, er gruppen af henholdsvis rige og fattige blevet større. Det er ikke en udvikling, vi som samfund kan være stolte af. Tværtimod er det en tendens, vi bør følge nøje i de kommende år og turde gribe politisk ind overfor.

Tema 2 i rapporten beskæftiger sig med uddannelse og social arv. I kapitel 5 undersøges det, hvilken rolle ens forældres uddannelse spiller for, hvor langt man selv når i undervisningssystemet. Undersøgelsen dokumenterer, at næsten halvdelen af alle 25-årige med ufaglærte forældre ikke har en uddannelse eller er påbegyndt en. Til sammenligning gælder det kun 7 procent af de 25-årige, der har mindst en forælder med en lang videregående uddannelse. Det svarer til, at der er næsten ti gange så stor risiko for at være uden uddannelse, hvis ens forældre er ufaglærte, som hvis mindst en af forældrene har en videregående uddannelse.

Kapitel 6 under samme tema analyserer forskellen mellem, hvor meget man kan forvente at tjene alt efter hvilken uddannelse, man tager. Resultatet viser, at personer med lange uddannelser tjener langt mere end personer med kort uddannelse. Mens en læge kan se frem til en livsindkomst på 24 mio. kr., så tjener en pædagog 11 mio. kr. over livet. Udover at der er sammenhæng mellem livsindkomst og uddannelseslængde, så afhænger livsindkomsten i høj grad af forældrenes livsindkomst og dermed af deres uddannelse. Undersøgelsen dokumenterer således, at for hver gang forældrenes livsindkomster bliver 1 procent højere, øges børnenes livsindkomst med 0,4 procent.

Kapitlerne om uddannelse og social arv viser, at det er altafgørende, at alle unge får en uddannelse. Det giver dem et langt bedre udgangspunkt for at klare sig godt igennem livet - og betyder samtidig, at der er større chance for, at deres børn også får en uddannelse.

Det tredje tema i Fordeling & Levevilkår 2009 er arbejdsmiljøet og sundhedstilstanden i Danmark. Som en del af dette tema dokumenteres det i kapitel 7, at arbejdsmiljøet i Danmark varierer markant på tværs af uddannelsesniveau, a-kasser og socioøkonomisk status. Generelt har personer med en lang videregående uddannelse således et væsentligt bedre både fysisk og psykisk arbejdsmiljø end andre uddannelsesgrupper, mens personer med lav eller ingen uddannelse har et dårligere arbejdsmiljø. For a-kasserne er det især LO-forbund, der har et dårligt fysisk og psykisk arbejdsmiljø, og samtidig viser der sig en klar sammenhæng mellem arbejdsmiljøet og tilbøjeligheden til at modtage sygedagpenge.

Kapitel 8 slutter rapporten af ved at belyse, hvordan befolkningens sundhedstilstand har stor betydning for samfundsøkonomien, fordi sundhedstilstanden påvirker, hvor meget og hvor længe folk kan arbejde. I kapitlet vises det, hvordan der over et livsforløb i gennemsnit mister 4,3 potentielle arbejdsår pr. person som følge af risikoen for henholdsvis førtidspensionering og tidlig død. Endvidere er der store uddannelsesforskelle, idet ufaglærte i gennemsnit mister 7,1 potentielle arbejdsår, mens personer med en videregående uddannelse "kun" mister 2,1 år over et livsforløb. Kapitlet konkluderer, at havde alle uddannelsesgrupper samme lave risiko for førtidspensionering og tidlig død som personer med en videregående uddannelse, ville beskæftigelsen potentielt kunne øges med 106.000 personer på sigt.

Konklusionerne i kapitel 7 og 8 understreger, at der er behov for en styrket indsats i forhold til befolkningens sundhed og arbejdsmiljø. Det er særdeles afgørende at imødegå en udvikling, hvor uligheden i sundheden stiger, og hvor forskellene i arbejdsmiljøet bliver tydelige. Lige muligheder handler ikke kun om økonomiske vilkår – det handler også om lige adgang i sundhedssystemet samt et sundt og velfungerende arbejdsmiljø.